

Zeitschrift: Museum Helveticum ad juvandas literas in publicos usus apertum

Herausgeber: Litteris Conradi Orellii et Soc.

Band: - (1749)

Heft: 14

Artikel: Hugonis Blotii epistola ad Io. Iacobum Frisium, [...], de caede fratris

Autor: Blotius, Hugo

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-394646>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 21.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

HUGONIS BLOTII

(*) Epistola

ad

JO. JACOBUM FRISIUM,

S. Theol. Doctorem in Ecclesia Tigurina,

DE CAEDE FRATRIS.

S. P. TRistem illum nuntium quem ad vos afferit Wirtzius affinis vester, hac epistola lenire & consolando mitigare studerem, nisi perspectam haberem tuum & fratrum superstitem prudentiam ad quemvis casum æquabiliter ferendum divinis & philosophicis præceptis eximie armatam. Ego quod mihi usu venit, tibi quoque doctissime FRISI, & Fratribus tuis usu venire persuasum habeo: Primum matrem carissimam adolescens, & mox patrem optimum amisī, inde fratrem unum, paulo post alterum, & denique, qui unus mihi restabat, tertium amisī; non quidem sine magno dolore parentes, at cum minori fratres. Didiceram enim jam ipsa experientia, quomodo in rebus humanis ludat & graffetur fortuna. Quotidie

R 2

adhuc

(*) Postquam superiore particula Hug. BLOTII Orationem in Hutterianos homicidas dedimus, non abs re via sum est hic subjungere ejusdem hanc Epistolam, qua historiam cædis HADRIANI FRISHI, pluribus exponit, quam que acceptam ferimus liberalitati Virti Clarissimi J. JAC. HULDRICI, Prof. L. S. celeberrimi.

adhuc multa gravia experior, sed animus ad omnia incommoda ita callum obduxit, ut ego magis quodammodo fortunam, quam illa me, rideam: Animum enim semel induxi meum, quicquid tandem in hac inconstanti & miserabili vita acciderit, ita ferre quasi a Deo constitutum, sine peccato a me ægre ferri non debeat. Luctuosum quidem est HADRIANUM, tali ætate, tali loco, tam indigno pessimorum hominum flagitio e vivis esse sublatum; sed luctuosius forsitan fuisset, si grandiore natu in patria ante ora vestra simile fatum oppressisset, & inspectantem suam carissimam matrem, doloris magnitudine deficientem, per suum miserandum casum vita privasset. Nunc vestrum erit matrem mortem filii celare, ut in illo errore non sibi inutili futuro semper maneat, ut existimet, illum adhuc nobiscum, aut in Italia, aut in Gallia versari. Historiam miserandæ optimi adolescentis cædis ad te perscriberem, nisi simul & dolor, & occupationum mearum concursus remoram mihi injiceret; nisi etiam confidere *Wirzium* ordine quæ audiverit hic atque viderit narraturum. Obiter tamen & çarptim summa quæque rerum capita perstringam, idque rudi quadam Minerva. Non enim licet mihi hoc tempore vel tantulum quidem quid scribam meditari, sed raptim inter medios hospitum meorum (alo enim Comitem & Equitem Anglum, cum satis numerosa familia) strepitus omnia effundere, verius quam scribere. Sic itaque se res habet:

HADRIANUS FRISIUS cum a me in Collegium quoddam Viennense, quod Heidenheimense vocant, discessisset, paulo post ab Joanne EISLE RO,

RO , arcis & oppiduli Wolcherstorfiani nunc Do-
mino , in liberorum suorum Præceptorem est co-
optatus , cum quo triennium & eo amplius vi-
vens ita se gessit , ut plurimum ipsi laborandum
fuerit , ut missionem impetraret . Senserat enim
Eislerus , æque atque ego , summam *Hadriani*
fidem , & diligentiam incredibilem , cum indu-
stria atque ingenio singulari conjunctam . Hisce
commodis neque ego , neque Eislerus carere vo-
luit : Ille itaque eum retinere , ego ipsum ad me
retrahere studui .

Ego autem tandem victoria potitus , omnem
ipsi in *Bibliothecam Cæsaream* potestatem feci : In
qua ita versabatur , tantoque eam illustrandi studio
flagrabat , ut si superstes mansisset , & institutum
opus , quod & ad Cæsaris utilitatem , & ad me-
um commodum , & ad sui gloriam , & ad pa-
triæ suæ & suorum voluptatem amplificandam
magno erectoque animo aggressus erat , ad finem
perducere potuisset , immortale plane nomen sibi
comparasset . Contigit autem , ut cum nimio stu-
dio se fatigasset , & ab Eislero saepius Wolcher-
storium invitatus esset , recreandi animi caussa ,
eo proficiisci volens (distat namque oppidulum il-
lud tria ab Urbe Viennæ milliaria) sic diceret uxo-
ri meæ ; *Nescio quid mihi rei tristioris præsagiat ani-
mus ; animo tranquillissimo pransus & cœnatus ad Bi-
bliothecam ititare soleo : Nunc ne Bibliotheca quidem ,*
cujus vel cogitatione recreari soleo , me oblectare potest .
Mutabo itaque locum & Eislerum Wolcherstorium
*accedam , ut videam num has animi mei turbati nube-
culas inter sodales veteres dispellere queam . Hæc ille ,*
& orans uxorem meam , ut mihi ipsius nomine

valediceret ; se die Julii XV. Wolcherstorium ad Eislerum consert : Is dies in Sabbathum incidit , cum postridie encænia oppiduli celebrarentur. Eodem venerant affines & amici quidam *Joannis Jacobi* , & *Joannis Ludovici* HUTTERORUM fratrum germanorum , quorum pater ex Satellite Cæsaris paupere ad Xenodochii Cæsarei præfectus ram evectus repente ex usu facultatum , quibus pauperes aluntur , dives factus , & proventus Wolcherstoriani agri probe cognitos habens (nam arx & oppidulum cum Jurisdictione , aut potius ejus proventus & fructus a Cæsare Ferdinando Xenodochio donati sunt ; sed hi redimuntur una cum Jurisdictionem cum fructu & proventu certa quadam pecuniæ summa redemit , & se a sordibus pauperum ad dominii splendorem contulit , & ex rusticorum sudore atque ex innocentum divexatione dives & locuples factus , agrorum , vinearum & pascuorum vim sibi comparavit , adhæc domum magnam & magnificam sibi ædificavit , ipsique sibi nobilitatis libertatisque privilegia ab Imperatore impetravit . Tandem is duobus relictis filiis , totidemque filiabus fatis concessit : Uxor , horum liberorum mater , stupris inquinata & morbo Gallico (si quidem vulgi sermones veri sunt) infecta , & avaritia perdita , pecuniam quam ad 12000. florenos ejus maritus mutuo dederat , ut interim pro usura Jurisdictione illa frueretur , sed nihilominus certum vini & frumenti mensurarum numerum Xenodochii pauperibus advehi curaret , ab hoc Cæsare repetit : vel quod existimaret neminem futurum qui ipsi succedere vellet , eamque pecuniam Cæsari pro Jurisdictione obtinenda refunde.

funderet, & sic ipsa viliori pretio dominium obtineret: vel quod pecunia præsenti frui & in otio vivere mallet. Sed paullo post prodidit se moribus: *Eislerus* enim ab amicis adjutus plus pecuniæ Cæsari, & plus vini atque frumenti Xenodochio promisit, atque arcis oppidulique Jurisdictionem & usum fructum contra avaræ vetulæ spem obtinuit. Ab eo tempore inter Eislerianos & Hutteros eorumque familias odii, invidiæ, irarumque initia exardescere cœperunt, & simultates ali, & convitia hinc inde iactari; donec in eam, quæ HADRIANUM insontem quoque involvit, calamitatem res eruperit. *Eislerus* non pares, *Hutteri* non superiorem ferre potuerunt, & feroce animo Juvenes Eisleri paupertatem cum ignobilitate conjunctam insolenter contemserunt. Hisce irarum simultatumque caussis cognitis proprius ad rem accedamus, videamusque quæ miserandæ Tragœdiæ catastrophe evaserit.

Processerat *Eislerus* cum suis (in quibus quoque HADRIANUS erat & *Laurentius*, *Jo. Eisleri* filius, tribus hebdomadibus ante ex Galliis domum reversus, optimæ sane spei adolescens, doctus etiam & modestus) processerat, inquam, ex arce, vesperi sub horam nonam in extremam oppiduli partem, circumspectans, num quid turbarum inter rusticos & alienigenas mercatores, qui complures huc confluxerant, oriretur: solet enim hoc non raro tali tempore fieri. Et simul amicum quendam suum in extremo oppidulo habitantem invisit, apud quem cum paululum commoratus esset, domum cum suis reversurus, in medio itinere ab *Hutterianis* ex fenestris ædium suarum pro-

spectantibus ridetur , & sannis excipitur : quam
rem indigne ferens Laurentius filius rogat , ecquid
sibi insolentes illi mores vellent ? Illi contra hunc
meretricis filium vocitantes convicia conviciis cu-
mularunt , donec impatiens contumeliae Laurenti-
us illorum aliquem ad pugnam provocarit . Illi
mox quotquot erant , hastas , fistulas æneas , si-
miliaque tormenta corripere , tumultuari , ad por-
tam catervatim proruere cœperunt . Ibi tum pe-
riculum videns Eisleri Oeconomus ipsum per om-
nia sacra obtestatur , ut se cum suis imminenti pe-
riculo subduceret , inimicos enim sclopeta pluri-
ma , ipsos contra nihil hujusmodi habere . Ob-
temperans Eislerus a porta inimicorum cum suis
domum versus recedit ; cum Soror Hutterorum
ipsorum abitum videns : *En fugam capessunt , inquit , nebulones , impetum nostrum exspectare non audent.*
Quæ audiens Eislerus , *Minime , inquit , sumus nebulones , & quia nobis certaminis fugam exprobrant , enstatim , & simul satellitum suum , quod 10. aut 12. rusticis armatis armatura hastili constabat , prope adstare in subsidium jussit.* Hæc videns
mater Hutterorum ira percita , *occurrite , inquit , cœdite , sternite , fundite , occidite scelestos.* Tum fi-
lii in primo agmine cum suis affinibus furentes
(nam Joannes Jacobus Hutterus , filius natu major
nuper uxorem nobitem , sed pauperem ex Fran-
conia domum duxerat , & adhuc fratres uxoris
secum habebat) hi , inquam , primi arma infer-
re & furere in Eislerianos cœperunt , quos cætera
turba sequens , sclopeticis , ensibus & sudibus tan-
tum impetum fecerunt , ut satellitum illud rusti-
cum glandes plumbeas ab adversariis emissas ti-
mens , & hos secuta pleraque Eisleri familia in fu-
gam

gam profusam fuerit versa. Pugnatores tantum tres restiterunt, *Laurentius*, *HADRIANUS*, & Liberorum Eisleri præceptor. Ex his dum Laurentius cum adversario uno atque altero dimicat, globo a tertio trajicitur. Ictus patrem obsecrat inermem, ut secum fugiat, se vulnere lethali esse confectum: fugit ille cum filio, sed supra caput fugientis a tergo imminet ensis *Joannis Ludovici* latus & ponderosus atque acutus, quo dissecatum Eisleri cerebrum fuisset, nisi a filiorum suorum præceptore, qui itidem fugiens Dominum sequebatur, ictus fuisset excussus & declinatus, atque ipse latro ictum intentans ab eodem præceptore in pollice fuisset vulneratus. Is itaque se non tantum spe sua frustratum (nam Eisleri necem unice appetebat) verum etiam saucium sentiens furore percitus HADRIANUM, qui interim etiam infeliciter pugnans ensem suum prope capulum fractum habebat, & retrocedens atque in lapidem impingens, resupinus humi jacebat, scelerato ausu adoritur, & eadem illa ponderosa machæra, qua Eislerum petierat, HADRIANI, proch dolor! medium frontem usque ad verticem capitis dissecat. Quo facinore patrato insana illa turba domum suam se recepit. HADRIANUS tam horrendo vulnere sacius, cum cerebrum quoque esset turbatum, & ut quidam putant læsum, solus per oppidulum veluti amens hue illuc oberrabat, vociferans, incolis perfidiam in Dominum suum commissam exprobrans, simul opem ad vindicandos latrones implorans: Sed frustra, nullus prodiit, nemo in viis conspectus, quisque metu se domi continuit. Tandem accesserunt duo, quibus notus erat, verbis illum demulcere cupientes,

tes , sed cum ipse eos non novisset , hostes esse existimans , uni eorum colaphi ictum tam vehementem infert ut humi prosterneret . Ab his igitur etiam desertus , & in quartam usque horam oberrans , & se crucians cum vires deficerent , & cerebrum per vulnus frigesceret , ante arcem humi provolutus ab Eislerianis , qui mortuo jam Laurentio , HADRIANUM quærebant , ipso pœne eodem in loco , in quo Laurentius ex ictu labas. cens assederat , deprehenditur , & domum portatur , eadem fere insania æstuans , donec vulnus unguento delibutum , calore fotum & obligatum esset : Tum enim ad se rediens , piissime Deum precatus est , & circumstantes allocutus , multa pio & prudente homine digna protulit , lacrimasque cuivis excitavit . *Eislerum quoque videns , en , inquit , Eislere jam merito prædicare potes , te tam fidum in homine Helveticō habuisse ministrum , qui vitam & sanguinem suum pro tuo honore & salute vindicanda profuderit . Laurentius itidem fassus est se pro patre libenter mori . Ambo infelices isti Juvenes , qui uno in loco pugnaverant , uno in loco animo & corporis viribus deficiebant , uno quoque in loco atque adeo in eodem tumulo Wolcherstorfi quiescunt . Carmen quoddam Poeta quidam elegans in eorum obitum composuit . Id ego cum quadam mea Oratione funebri , si modo Magistratus æditionem permiserit , excudendum curabo . Justitia hic languet , & tutiores sunt improbi quam innocentes . Et nihil fit , nisi excitentur & ne sic quidem interdum Judices manent corrupti . Mihi ad rem pertinere videtur , si civitas Tigurina de hac indigna morte vindicanda ad*

Cæsa.

Cæsarem, & simul ad Archiducem (+) Ernestum
literas dederit, ne solicudo fratris SAMUELIS &
peregrinitas caussæ defensioni fraudi sit. Nam in-
telligo olim civitatem vestram isthic de quodam
fonte

(+) Ex hie publicarum Civitatis Thuringensis ad Archi-
ducem Austriæ Litterarum exemplum:

E. E. Oberkeit L. Statt Zürich Missiv an den Durch-
leuchtigsten, Hochgebohrnen Fürsten und Her-
ren H. Ernst, Erzherzogen zu Oesterich, und
derselben unter Oesterreichischen Landen Statt-
halter &c. wegen des ermordeten Adrian Frie-
sen &c.

Durchleuchtigster, Hochgebohrner Fürst, Gnädiger
Herr: Euer Fürstl. Durchleuchtigkeit sygen unser willig
Dienst, mit Erbietung aller Eeren zuvor: Gnädigster
Herr. Wir werden glaubhaft berichtet, dass vvyland
des Erwürdigen und wolgelerten Herren Johannsen Frie-
sen seligen unsers lieben Burgers eelyblicher Sone Adrian
Fries, kurz abgelauffner Zyt, als derselbig mit sy-
nem alten Herren Johannsen Issleren zu Wolkenstorff
gewesen, und in aller Fründschafft für einer Wittfrau-
wen Huss, die Hüterschin genannt, kommen, syge
er Fries, von derselben Sönen und Mithaftten, uner-
wolgt einiches Anlasses, jämerlich und unredlichen er-
schlagen worden: An welichem leidigen Fall zwaren nit
allein syne alte betagte Mutter, sonders auch wir ein
herzliches Beduren entpfangen und tragend, in Anse-
hung wir bemäldten Adrian Friessen seligen, eben mit
grossem Costen erhalten und dahin gebracht, dass er jetzt
nun meer unsren Schulen und gmeiner unsrer Statt Dien-
sten,

sonte ad requisitionem Imperatoris Maximiliani
supplicium sumplisse. Hoc meum V. C. est Ju-
dicium

---

sten, mit Nuz vorstaan bette können und mögen: Nun
werend syne geliebten Brüderen, soliche an Irem Brü-
der seligen unredliche begangene That, mit rechtlicher
Beclagung ze prosequieren wol bedacht. Dievvyl aber
die Sach Inen gar entlegen, und wir und sy zu V.
F. D. als der Enden yeziger Zyt Key. Mt. unsers al-
lernedigsten Herren Statthalter, der getroßten Hoffnung
und Zuversicht sind, dieselbige werde ohne Ir der Fries-
sen rechtliche fürende Klag sonsten vs Hochheit und tra-
genden Amps gebürende Inquisition über die Handlung
halben, volgends nach schuveere der Thadt die Justitia
gegen den Schuldigen und Thetteren gestrax ergaan las-
sen; So bitten V. F. D. vvir hiemit von syn Adrian
Friessen seligen Brüderen uvegen, höchstes Fleisses, die-
selbige uuelle gnedige Verordnung zu thiind unbeschvvert
syn, dass hierunter nach aller Nottdurfft gehandelt uver-
de, Innmassen mängklicher gespüren möge, dass er
Adrian Friess selig bienebent umb seiner geflyssenen Dien-
sten, so derselbig (vvie vvir von synen Brüdern versten-
digt synd:) Key. Mt. Libery Vervualtern Herren D.
Hugo Blotio beuvisen, denocht nach seines Lebens
mutuvilliger und unnverschulter Beraubung gerochen,
und den Theteren umm Ir übel und Missthun Ir
vuolverdienter Lon vviderfare; Daran beschicht die
Billichkeit, uuelches umb V. Fr. D. vvir unßerer Bur-
geren der Friessen halber als guter eerlicher Liütten In
aller Gutuvilligkeit zu verdienen uns Jederzytt nit spa-
ren, V. F. D. hereby Göttlichen Schirm befelchende

Dat. d. 16. Septembris Anno 81.

E. Fr. Dl. Gutuvillige

Burgermeister und Rath der Statt Zürich.

dicium , de quo tamen liberum erit tibi judicare.
Ignoscetis autem occupationibus meis hanc tam in-
conditam scriptionem . Vale V. C. Viennæ Au-
striæ Prid. Kal. Augusti. 1581.

Tui studiosissimus

HUGO BLOTIUS D.
Augustæ Bibliothecæ Præfectus.

APO-